

Carl Gustafssons minne 1662

Ståtliga gravmonument, epitafier och till kyrkorna skänkta dyrbarheter vittnar i likhet med talrika likpredikningar och sorgeskväden om den vikt man på 1600-talet fäste vid förevigandet av de avlidnas minne. Man nöjde sig inte med att högtidligt hugfästa minnet av prominenta personer, utan seden utsträcktes att omfatta ståndspersoner i allmänhet och t.o.m. deras barn. Det förekom sålunda, att man författade sorgeskväden till minnet av

Fig. 1. Carolus Gustafsson Horn 27 Febr. 1662. Nordiska museet, Stockholm.

hädangångna nyfödda och spädbarn¹ och inom de allra högsta kretsarna lät man måla porträtt av barn, som ligger på lit de parade, likaväl som av vuxna.² Charles Ogier, som åren 1634—35 var franska konungens sändebud i Sverige, skriver sålunda i sina dagboksanteckningar: »Svenskarna älska så högt sina barn, att de till och med, om de dö som späda, låta avmåla dem i vaggan, smyckade med bindlar och band, blomrankor och kransar».³

Nordiska museet i Stockholm äger ett porträtt, målat år 1662 och föreställande ett okänt barn, som dött i en ålder av endast en dag (fig. 1).⁴ Nejlikan i barnets hand är en symbol för hoppet om uppståndelse och frälsning.⁵ I tavlans övre del finnes en av två änglabarn uppbyren kartusch med in-skriften:

C. G. S. H.

Bleff född den 27 Febr. om
Morgonen emellan 9 och 10 och
i Herranom Saligen affsommade
bemelte Dato Klåk 9 om affton-
en. A N N O. 1 6 6 2.

¹ *Toini Melander*: Personskrifver hänförande sig till Finland 1562—1713. Publications of the University Library at Helsinki XXII. Helsinki 1951. Nr 180 Rosenschmidt, Anna Maria, 1641. Nr 290 Horn, Brita Gustafsdotter, 1652. Nr 350 Horn, Christina Gustaviana, 1655. Nr 479 Bergius, Peter Petersson, 1664. Nr 508 Hebla Johansdotter, 1667. Nr 546—547 Ringius, Nils Jakobsson — — aff en häfftigh mässling hedanrychtes, 1669. Nr 619 Bachster, Joakim Jakobsson, 1674. Nr 858 Gezelius, Johannes Johannis »racas Lapsiwainaja», 1681.

² *Karl Erik Steneberg*: Vasarenässansens porträttkonst. Stockholm 1935. Pl. 63 a, s 56 Hannibal Gustaf Wrangel, 1643 klädd i en lång vit skjorta täckt av spetsar och gröna kvistar. Skokloster.

Karl Erik Steneberg: Kristinatidens måleri. Malmö 1955. Pl. 23. J. Aurellier d.ä.: Henrik Marheim-Margareta Gammal med sina barn, 1659.

Troels-Lund: Dagligt liv i Norden på 1500-talet. Utgiven av Knud Fabricius. XIV Livsavslutning. Stockholm 1941. Fig. 73 Ett litet barn i svepning, målning på 1600-talet. Rosenborg. Jfr. Fig. 72 Kristian IV på dödslägret. Wedelsborg.

Sixten Strömbom: Iconographia Gustavi Adolphi. Stockholm 1932. Pl. 123—128.

Landshöfdingen friherre *Gabriel Kurcks* lefnadsminnen, upptecknade af honom själf. Utg. av Finlands Statsarkiv genom Reinh. Hausen. Helsingfors 1906. S. 174 (Kristina Stenbock 1671) »Hennes saliga lekamen blef sedan af Fru Anna Bonde och några förnämna fruar svept och i kistan lagd, sedan jag låtit afconterfeja af herr Gustaf Pärsson contrefait (makare)». RA. Biogr. Horn. Karuna gård, 1704 — inventarium i fataburen — — — »Ett Conterfei Stålhanskens Lijk»

³ *Charles Ogier*: Dagbok under ambassaden i Sverige 1634—1635, utgiven af Sigurd Hallberg (Från Sveriges storhetstid). Stockholm 1914. S. 89.

⁴ Nordiska Museet, Inv. nr. 68 825.

⁵ *Ingvar Bergström*: Den symboliska nejlikan. Malmö 1958. S. 86, 89, 92, »nejlikan i porträttkonsten, sinnebild för uppståndelsen och återlösning i Kristus».

Schuldige-Traurpalme
Welche
Über den allzufrühzeitigen jedoch Höchstseeligen Hintritt
aus diesen vergänglichhen in das ewige Leben/
CAROLI GUSTAVI,

Des
Hochvolgebohrnen Herrn/
G. Gustab Horns Ewertsohn
Freyherrn zu Marienburg Herrn zu Kanckas Por-
kala/ Bergsund auch Sonnäs Königlicher Majestet und Kron-
Schweden, Rats/ Reichs Zeügmeister / General, wie auch
OberRichter über Naricke, herzogeliebten
Söhneleins

Welches Den 27 Februarij früh morgens zwischen 9. vnd 10
Uhren an diese Weltde gebohren vnd nach empfangung der H.
Taufte denselben abend wiederumb auch zwischen 9 vnd 10. Uhren
dieses sterbliche verlassen / vnd darauff mit ansehnlicher be-
gleitung den in Åbo Thumkirchen bey-
gesetzt würde.

In unterthänigkeit auffgerichtet
Heinrich Amand,

Bedruckt zu Åbo durch Peter Hanson Acad. Typogr.
Anno 1662.

Fig. 2. Titelsidan till sorgeskvådet »Schuldige — Traurpalme», tillägnat minnet av Carl Gustafsson, död 27. 2. 1662 och son till Gustaf Evertsson Horn af Kanckas, friherre Horn af Marienburg. Tryckt hos Åbo akademis boktryckare Peter Hanson 1662.

På Åbo akademis tryckeri utkom år 1662 ett sorgeskvåde, kallat *Schuldige—Traurpalme* och författat av Heinrich Amand. Det är tillägnat minnet av den lille Carl Gustafsson, en son till Gustaf Evertsson Horn af Kanckas, friherre Horn af Marienburg. Han föddes den 27 februari mellan 9 och 10 på

Grab * Schrift
* * *
wanderingman
steh still/ sich an/
wie mich doch gar zu bald/
Von dieser Schönen welt/
der würger mit gewalt /
Hier in diese finstre gruffe gestelt/
Von Edlen Horne Stam war ich zwar hier gezeugt/
Der schon viel lange jahr gegrünet vnd gezeuget/
Auch hat ich diese welt nur eine kleine zeit/
Zwey mahl fünf stunden lang vnd etwas mehr erblicket/
Doch halff dich alles nichts der Tode hat mich gezücket/
Hin in den Himmels Saal aus dieser sterblichkeit/
Drumb lern o Wanderman auch dieses nun
Durch mein beyspiel/ das aller menschn thun
vnd leben sey gleich wie ein schöner sandt/
Rauch/schne/glas/wind/ñ lauter vbestandt/
Ich deckt der kalte stein/
Mein numehr kalte gepein/
doch aber lebe die Seel
ist zeitlich aus gespan
aus dieses leibes Höl
nun mehr in Gottes hand
tausch so wie ich allhier
so lebstu für vnd für.
Du aber Reißgesell/
geh nun von dieser stell
vnd lerne iso dieß
von mir für ganz gewiß
Das dir mein schnelles ziel
für augen stellen wil
Wie du ob wohl von Jahren Jung vnd Schön/
Gleich Rauch/Schnee/gLass Vnd wInD auch Must vergehn.

Fig. 3. Gravskrift till minnet av Carl Gustafsson, författad av Heinrich Amandi Ingår i förenämnda publikation.

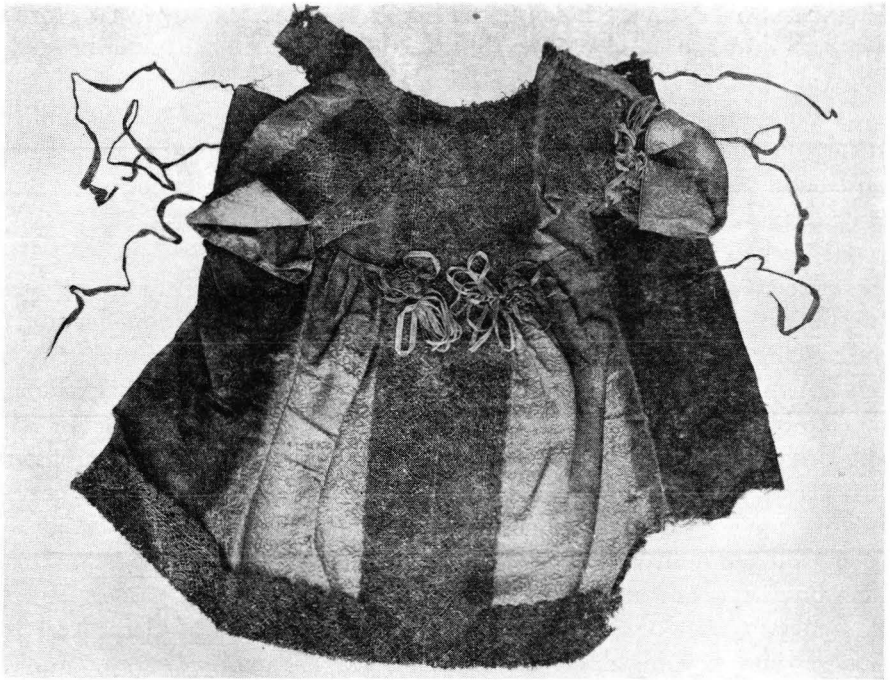

Fig. 5. Gravdräkt av silverbrokad för ett nyfött barn. Tillvaratagen i Kanckaska gravkoret i Åbo domkyrka. Har sannolikt tillhört Carl Gustafsson Horn, som avled den 27 februari 1662. — Finlands Nationalmuseum. Inv.nr. 842.

Såväl på porträttet som på själva gravdräkten löper en 4 cm bred bård av silverspets längs kjortelns fäll och på ömse sidor om framsidans mitsöm. Den fortsätter över klänningslivet. Samma spets återkommer på ömse sidor av ärmarnas framsöm. I silverspetsen har trätts ett brett silverlan, som bildar romb- och triangelliknande figurer. Dessa urskiljas tydligt också på porträttet. På tavlan ses också rosetter, knutna av smala sidenband i rött, blått och vitt, vilka pryder dräktens ärmlinningar och midja. På gravdräktens midja återfinnes två dylika rosetter och ytterligare en vid nedre ändan av högra ärmens framsöm. Den vänstra ärmens motsvarande rosett är däremot försvunnen. Dessa rosetter är knutna av 5 mm breda sidenband: ett ljusblått, ett gult (ursprungligen ljusrött?) och ett vitt med tre invävda metalltrådar. Varje rosett bildas av tolv stycken 4 cm långa öglor och obestämbara rester av en konstgjord blomma (?).

I fråga om snittet ansluter sig gravdräkten i huvudsak till dammodet på 1650-talet och kan jämföras t.ex. med Karl XI:s kjortelliknande barndräkt,

22 januari 1652.⁹ Enligt Elgenstierna har åtminstone sex av Gustaf Horns elva barn dött i späda ålder. Sannolikt har de alla fått en lika ståtlig begravning som Brita och Carl fick i Åbo domkyrka. Eskil Petraeus nämner i sin tryckta likpredikan, att den lilla Brita begrovs »i åthskillige förnämliga Ståndz Personers anseenliga närwarelse». Och i sorgeskvadet över Carl Gustafsson säges uttryckligen att den lille begrovs i Åbo domkyrka »mit ansehnlicher begleitung».

I Kanckaska gravkoret i Åbo domkyrka tillvaratogs år 1866 en gravdräkt för ett nyfött barn (fig. 5 och 6). Denna dräkt överensstämmer in i minsta detalj med den dräkt, som Carl Gustafsson bär på det ovannämnda porträttet.¹⁰ Gravdräkten är sydd av ett gulskiftande, mönstrat sidentyg, i vars botteninslag silverlan och ljus silkestråd omväxlar. Lösare inslagstrådar av silke bildar obestämda små blommönster. Mönsterrapporten är 8.3 cm lång och 8.8 cm bred (fig. 6). På porträttet avtecknar sig dräktens mönster ljusröda mot silvergrå botten. Denna olikhet beror på att färgen i gravdräktens tyg förändrats. Man har nämligen kunnat konstatera att ljusa sidentyger vanligen gulnar i gravar. Vådbredden har troligen varit 52 cm. Den 1 cm breda stadkanten är gjord i ripsvävnad med två gröna ränder. Tyget påminner mycket om den silverbrokad, som använts till foder i Karl X Gustafs vita kröningsdräkt (6. 6. 1654), nu i Kungl. Livrustkammaren.¹¹

⁹ Melander a.a. Nr. 290. — A. Lindman: Anteckningar om Åbo Domkyrka. Åbo 1890. S. 74. Brita Gustafsdotter Horn uti en väl bibehållen blykista med fastlödt lock. På densamma läses följande inskription: »Sahl. Velborna Jungfru Britha Gustafsdotter Horn född årh 1647 den 29 Augusti. Död årh 1651 den 26 Decembris.»

Jfr. Melander a.a. Nr. 350 Horn, Christina Gustaviana, — — — welches den 25. Tag Maji des 1655 Jahrs von dieser betrübten Welt abgefordert und den 27 Augusti desselbigen Jahres in der Thumkirchen zur Narva — — — zur Erden bestätigt worden/von Salomon Mathiac. — — — Ded. Herrn Gustav Horn Everdsohn wie auch Fr. Barbarae Kurck.

¹⁰ Finlands Nationalmuseum Inv. nr. 842. »Barnklänning af guldbrokad, funnen bland en bensamling i Öfversten Gabriel Evertsson Horns likkista i Kanckaiska grafkoret i Åbo domkyrka». Ifrån pastor Adolf Lindmans samlingar, nr. 18.

A. Lindman a.a. s. 74 Gabriel Evertsson Horn uti en kopparkista — — — Uti kistan finnas, utom en stor massa ben, 7 något hela lik, de flesta barn, samt en mängd barnkläder.

Riitta Pylkkänen: Vêtements mortuaires du XVIIe siècle dans le musée de la cathédrale de Turku. (Actes du Ier Congrès International d'Histoire du Costume. Venise 1952.) Milano 1955. S. 88, 91. — Riitta Pylkkänen: Gravdräkter från 1600-talet i Åbo domkyrkomuseum. Åbo stads Historiska Museums Årsskrift N:o 17—18. 1953—1954. Bild 6, 7 mönster till barndräkten.

¹¹ Gudrun Ekstrand: 1600-talets vita kröningsdräkter i Livrustkammaren. Livrustkammaren. Journal of the Royal Armoury. Stockholm 1960. Vol. VIII: 10. Fig. 10 s. 243 »silverbrokad med vådbredd av c:a 51 cm. Botteninslaget har på rätan silverlan. Mot detta avtecknar sig blommönstret i floterande trådar utan metalltrådstillsats». Mönsterrapporten 7,3 × 6,8 cm. Lrk. inv. nr. 3389, likaså nr. 3386.

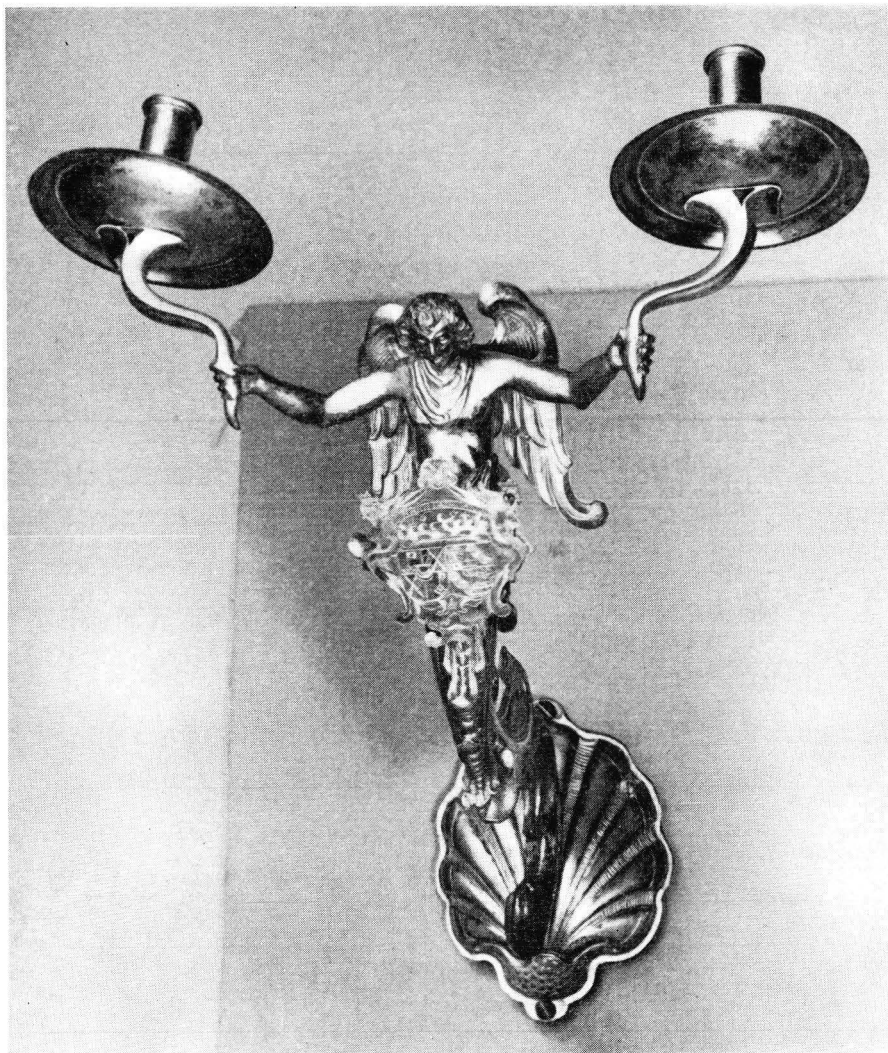

Fig. 4. Ljusarm av silver, skänkt till Åbo domkyrka av Gustaf Evertsson Horn och hans maka Barbro Kurck för att hedra minnet av deras avlidna dotter Brita. — Åbo domkyrka.

vilorum. Till minne av den lilla Brigita skänkte hennes föräldrar till Åbo domkyrka en ståtlig, tvåarmad ljusarm av silver. På dess sköld har ingravats ett alliansvapen för ätterna Horn och Kurck samt årtalet 1654 (fig. 4). Professor Eskil Petraeus höll likpredikan över Brita Gustafsdotter den

morgonen och dog samma dag mellan 9 och 10 på kvällen (fig. 2).⁶ Tidsangivelserna på porträttet och i sorgeskvådet motsvarar så exakt varandra, att man utan tvekan kan tolka porträttets initialer *C.G.S.H.* som *Carolus Gustafs Son Horn*. Denne var Gustaf Evertssons och hans tredje hustrus, Maria Silfverhielms äldsta barn.⁷ Heinrich Amand var sannolikt informator i familjen.

I sorgeskvådet skildrar författaren hur tung förlusten av barnet, släktens hopp, hade varit för föräldrarna. I inledningsdikten, vilken fått en säregen typografisk utstyrelse (fig. 3), tolkar han barnets känslor och beskriver i den följande klagodikten Kankas' åkrar och backar, dess skogar och dess å. Han tröstar den sörjande modern, vars allrakäraste barn iklätts Kristi oskulds skrud och ingått i Guds barns glädje och nu från himmelen tilltalar sin fru moder:

Mutterlein ach weinet nicht
Lasset euch gar nicht bekummern/
Weil ich wie der sterne licht
In den himmel nun kan schimmern/
Ach mir ist sehr wohl geschehn/
— — —

Weil Gott der fromme Gott nach seinen raht vnd willen
Den allerlibsten Kind fur diese kurtze zeit/
Aus gnaden hat geschenckt die freud vnd Seligkeit.

Enligt Åbo domkyrkas begravningslängd jordfästes »wälb. Göstaff Horns, rijckstygmestares, barn in i kyrckian» den 4 november 1662, alltså först många månader efter dödsfallet.⁸ Lit de parade-porträttet har uppenbarligen målats under mellantiden. Konstnären är okänd.

Tio år tidigare jordfästes Gustaf Evertsson Horns och hans andra hustrus, Barbara Kurck, dotter Brigita (Brita) i Kanckaska gravkoret i Åbo domkyrka. Hon avled år 1651. Där fick också korets byggherre, Gustaf Evertsson själv († 1666) och hans första hustru Maria Mörner († 1643) sina sista

⁶ Kungliga Biblioteket, Stockholm. Fotostatkopia i Universitetsbiblioteket, Helsingfors. — *Melander* a.a. Nr. 459.

⁷ *Gustaf Elgenstierna*: Den introducerade svenska adelns ättartavlor. III. Stockholm 1927. Friherrliga ätten Horn af Marienborg. Tab. 1. Gustaf Evertsson Horn af Kanckas (1614—1666). 3) En son, f. 1662, d. barn.

⁸ *Melander* a.a. Nr. 459.

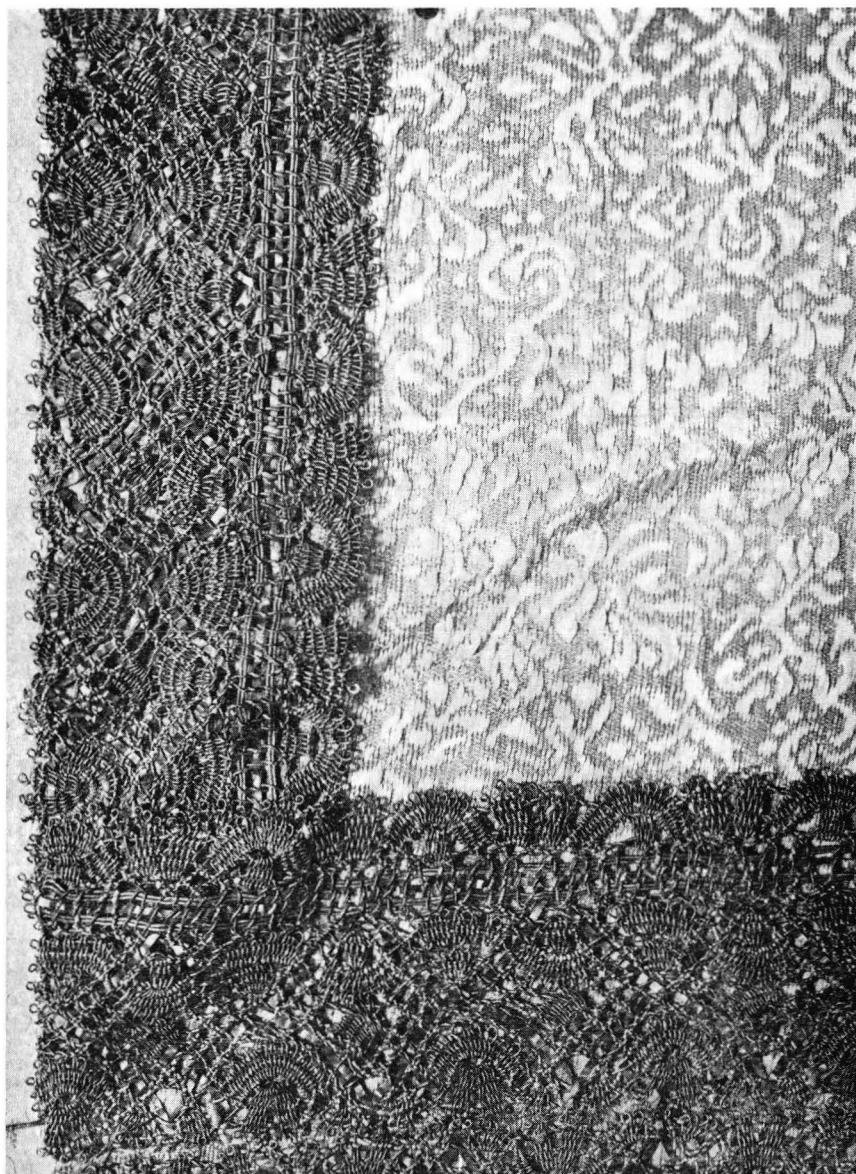

Fig. 6. Detalj av gravdräkt av silverbrokad med silverspets, som tillhört Carl Gustafsson
Horn. 1: 1.

Fig. 7. Karl XI:s barndräkt från år 1660. Kungl. Livrustkammaren. Stockholm.

som finnes i Kungl. Livrustkammaren (fig. 7).¹² Gravdräktens liv, som fram-till är utdraget i en snibb, är sytt av tre stycken, kjolen av två. Kjolvidden är hoprynkad med sex bakåtriktade veck på vardera sidan. Ärmarna är sydda av två bågformigt skurna stycken var och i ärmlinningarna finns en särskild infodring, som blir synlig när ärmlinningarna vikes upp. Dräkten är öppen i ryggen, där klänningslivet snöres med tre par siden-band, ettvar ca 26 cm långt.¹³ Sömnadsarbetet är ganska omsorgsfullt, ehuru visserligen ryggsprundets kanter och kjolens fäll endast vänts mot tvigsidan. Däremot är halsurringningen omsorgsfullt fällad. I snibben på klänningslivets framsida, innanför halsurringningens fäll och i ärmarnas axelsömmar har bevarats rester av ett vitt, tuskaftat fodertyg av ylle. Detta ayder på att kjorteln ursprungligen sytts som festdräkt för ett barn. I snibben på livets framsida har dessutom bevarats en liten bit fint linnetyg — måhända en rest av underkjolen? Kjolen uppvisar inga som helst spår av foder.

Gravdräktens accessoarer har alla försvunnit. Av porträttet framgår dock, att barnet haft en spetsmössa med tillhörande undermössa på huvudet, en spetskrage kring halsen och strutliknande spetsmanschetter kring ärmlinningarna. Under kjolen skymtar en vit, spetskantad underkjol.

På porträttet synes på högra sidan av barnets mössa en friherrlig krona av pärlor. I samma kista som den ovanbeskrivna dräkten fanns också »tvenne hårdprydnader bestående af några hundrade äkta pärlor». Man har förmodat att den ena av dessa pärlkransar tillhört fru Margareta Fincke, Evert Horns maka, detta enär ett henne tillhörigt armband av guld fanns i samma sekundära kista. Margareta Fincke dog år 1646 och begrovs i Åbo domkyrka i juni 1647.¹⁴ Pärlkransarna kan emellertid lika väl ha tillhört andra medlemmar av ätten Horn; den ena t.ex. den ovannämnde Carl Gustafsson, Margaretas sonson, som begrovs i domkyrkan år 1662. Såsom av hans lit de parade-porträtt framgår, utsmyckades också barnliken på ett

¹² *Vägledning för besökande i Livrustkammaren*. Uppsala 1917. Nr. 662, Karl XI:s barn-dräkt (lifkjortel) av violet siden med invävd silfver- och guldtråd samt broderade border. Inv. nr. 3450.

Axel Sjöblom: David Klöcker Ehrenstrahl. Malmö 1947. Pl. 11 Karl XI, 1662, klädd i fotsid, silvervit dräkt. Gripsholm inv. nr. 1379.

¹³ Framsidans längd från axlarna till kjolfällen 38 cm. Livet 14 cm långt, kjolvidden 52 cm (= vådens sannolika bredd), ärmens bakre söm 16 cm, dess främre söm 12 cm, ärmlinningens bredd 14.5 cm, främre sömmens sprund 4.2 cm. Ryggsprunden 33.5 cm.

Bandets bredd 5 mm; 24 ränningstrådar och 18 inslagstrådar per cm; i kanterna metalltrådar.

¹⁴ *A. Lindman* a.a. s. 74. — *Juhani Rinne ja Iikka Kronqvist*: Turun tuomiokirkko. Opas 1929. Näytekaappi n:o 104: 6–7. — *Jully Ramsay*: Frälselätker i Finland. Helsingfors 1909. S. 111.

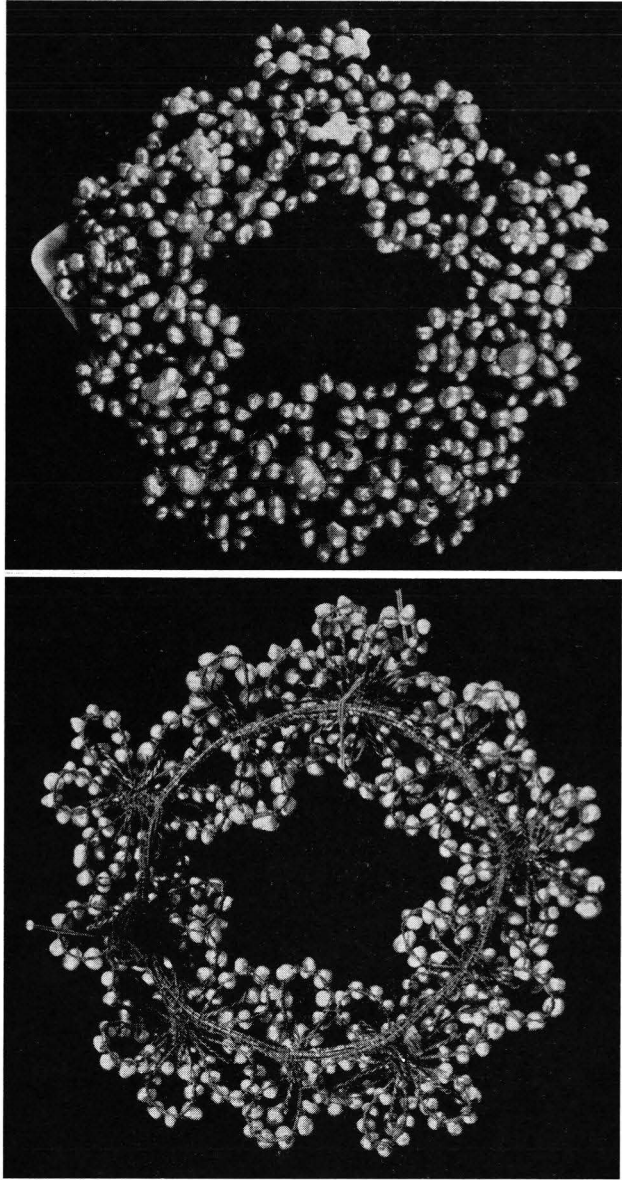

Fig. 8. Pärlkrans, tillvaratagen i Kanckaska gravkoret i Åbo domkyrka. — Åbo domkyrkomuseum. Inv.nr. 104: 6.

praktfullt sätt. Eskil Petraeus säger också i sin likpredikan över Carls halvsyster Brita Gustafsdotter: »Guds Barn hafwa ock een oversejeligh herlighetz prydnad, som widt öfvergår all thenna werldennes pråål och stååt/

all Purpur/siden och sammet/alt Gull och kosteliga perlor». Dessa ord syftar sannolikt också på adelns begravningsståt. En anteckning för den 11 maj 1666 i kyrkoherden Petrus Gyllenii dagbok, angående hans lilla dotters gravdräkt, avslöjar tydligen ett dåförtiden allmänt bruk: »fann jagh min lille dotter Sal: Miriam uthi sin rätte brudeklädningh och Skrudh, ty hon bleff dagen tilförene suepter aff förnemblige hustrur och jungfrur». ¹⁵ Döda småflickor ikläddes alltså bruddräkt, och eftersom små pojkar de första levnadsåren kläddes lika som flickorna, ¹⁶ så pryddes deras gravdräkt också med en krans av blommor, blad eller pärlor.

Ingendera av de i Åbo domkyrka tillvaratagna pärlkransarna liknar den friherrliga pärlkrona, som vi ser på porträttet av Carl Gustafsson. Närmast påminner de om blomsterkransar. Vardera är gjord av olika stora, oregelbundna och genomborrade naturpärlor. Pärlorna är uppträdde på en metalltråd och detta pärlband är medelst en annan tråd fästad vid en underliggande metalltrådsstomme. — Den större pärlkransen har formen av en blomsterkrans (fig. 8). Dess stomme består av en flätad krans av fyrdubbel metalltråd, som yttermera omlindats med metalltråd. Ringens diameter är 8.7 cm. Från denna stomme stiger tio pärlblommor, varannan med sex kronblad och varannan med två. I varje blomma består mittpartiet av en stor pärla omgiven av 8—10 små, medan ettvarrt kronblad bildas av åtta kransställda pärlor. Hela kransen innehåller mer än 400 pärlor. Den mäter 9.5 cm i diameter. Öppningen i mitten liknar en femuddig stjärna. — Det andra pärlsmycket är mycket anspråkslösare (fig. 9). Runt stommen har virats ett grönt sidenband och dessutom prydes den av en rosett, knuten av ett 3 cm brett band av sidenatlas. Själva kransen består av omväxlande fyra 8-formade pärlslingor, envar bestående av nio pärlor, och lika många koncentriska pärlovaler, där ovalerna bildas av 10, resp. 7 pärlor. Denna krans innehåller endast ca 100 pärlor och är 8—9 cm i diameter. Den har måhända tillhört den lille Carl Gustafsson, vars gravdräkt ju fanns i samma sekundärkista i det Hornska gravvalvet.

Ätten Horns bevarade pärlkransar ger oss en åskådlig uppfattning av den lyx, som utvecklades vid högadliga begravningar i mitten av 1600-talet. Den omständigheten, att den blott en dag gamla Carl Gustafssons minne hedrats såväl med ett sorgeskvåde som med ett lit de parade-porträtt —

¹⁵ *Diarium Gyllenianum* eller Petrus Magni Gyllenii Dagbok 1622—1667. Utgiven af Finska Statsarkivet genom Reinh. Hausen. Helsingfors 1882. S. 336.

¹⁶ *Steneberg* 1935 a.a. Pl. 7, Två barn Gyllenstierna, 1648. Maria född 1639, brodern klädd i kjortel. *Steneberg* 1955, a.a. s. 47.

Fig. 9. Pärkrans, tillvaratagen i Kanckaska gravkoret i Åbo domkyrka. Har möjligen tillhört Carl Gustafsson Horn, som år 1662 begrovs i kyrkan. — Åbo domkyrkomuseum. Inv.nr 104: 7.

vars historiska autenticitet bekräftas av den i Hornska gravkoret tillvaratagna gravdräkten — vittnar övertygande om den vikt man fäste vid det ståndsmässiga förevigandet av de avlidnas minne, även när det gällde barn.

Vid mitten av 1600-talet fäste regeringen i sina överflödsförordningar särskild uppmärksamhet på den tilltagande lyxen vid begravningar och försökte stävja densamma. »Althenstund thet pråhl och öfwerflödh, som the af Ridderskapet och Adelen vppå sina Dödas Begrafningar och Lijk-processer här til användt, hafwer varit i sigh sielf onyttigt och skadeligit, och ländt mången till icke ringa förargelse, som thet medh Christelige tanckar åskådat hafwer, förthenskul wij och nu förmedelst thenne Stadga sökie sådant at förekomma och afskaffa.» Med denna motivering begränsades i den till adeln riktade förordningen av den 19 december 1668 bl.a. den lyx, som varit rådande vid begravningar och vid klädandet av liken. Förordningen innehåller detaljerade stadganden rörande de avlidnas svepning »icke medh något Guldh och Sölfwær, eller thet, som theraf wirkat eller giordt är, icke heller medh någon knytningh af Tråå eller silke, vthan allenast medh slätt och medelmåttigt Lärefft eller Sijdentygh — — — och skal Kistan samma Affton som Lijket ther i lägges tilsluten blifwa». I de överflödsförordningar, som riktades till prästerskapet och borgarståndet, betonades att också gravdräkterna bör visa en efter ståndindelningen avpassad måttlighet: »skole The Dödas Kroppar måtteligen klädas, vthan knytning aff Guldh, Sölfwær, Silke eller Tråå, såsom ock vthan Faveur och Band aff Hwarichanda materie, och altijdh ther jämppte åthskildnadt wara effter Gradernes anlåtande vthi Klädedrächten och thes fijnheet — — — inge Pärlor, ädle Steenar eller Käder och Ringar aff Guldh skole tilstiädas at blifwa på the Dödas Kroppar, til eller vthi Jordefärden, mycket mindre läggias i Grafwen».¹⁷

Överflödsförordningarna av åren 1664, 1668 och 1669 hade uppenbarligen åsyftad verkan i fråga om gravdräkterna. Man upphörde efterhand att begagna särskilda, praktfulla gravdräkter, som efterbildar samtida mode-
dräkter, och nöjde sig med att blott svepa de döda. Förevingandet av gravståten i bild blev härigenom meningslös. Lit de parade-porträttet av den blott dagsgamla Carl Gustafsson är alltså en av de sista utlöparna av en tradition, som vars förstadium man kan betrakta bruket av vaxbilder, som visar den döde i festdräkt — ett bruk, som uppträder redan i medeltida

¹⁷ A. A. v. *Stiernman*: Samling Utaf Kongl. Bref, Stadgar och Förordningar etc. — — — III. Stockholm 1753. Kongl. May:tz Stadga och Påbudh, öfwer åthskillige Excessers och Oordningars affskaffande widh Adelige Troloffningar, Gästebudh, Barndoop och Begräffningar. Stockholm 30. 8. 1664. — — — Prästerskapet och Borgare 5. 10. 1664. — — Adeln 19. 12. 1668, prärestånden 1. 3. 1669. S. 237—240, 267—268, 282—284, 727—, 762.

begravningsceremonier — och som avspeglar sig i bruket av graverade gravplattor av koppar och plastiska gravmonument med avbildningar av den hädangångne.¹⁸

Riitta Pylkkänen

¹⁸ *Erwin Panofsky: Grabplastik. Köln 1964. S. 43, 63 lit de parade, 62 representationau vif.*

Fig. 10. Slutvignett i sorgkvädet över Carl Gustafsson Horn.